

Ἐκεῖνο ὅμως, ἐπεὶ δεσμοῦει ἀξιοπρότερον τὰς ψυχὰς εἶναι ἢ ἀγάπη· καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ποιεῖται διὰ πολλῶν μέσων, διὰ τῶτο οἱ μεγαλόψυχοι ἄνδρες ἐφρόντισαν νὰ γίνῃ ἀξιοὶ ταύτης διὰ μέσων ἐνδόξων πράξεων, καὶ διὰ δεργαστῶν· τὰ δὲ ταπεινὰ πνεύματα ἐκοπίασαν νὰ τῶν κερδήσῃ μὲ ταπεινάς ραδιεργίας, μὲ χαμερπεῖς συγκαταβάσεις, μὲ κολακείας, μὲ ὑποδόξουσιον, μὲ ταπεινοφροσύνην.

Οὕτω λοιπὸν ἐπάχισε πάντοτε καθ' ἑαυτὸς μὲ διαφορὰς ἔσπευε νὰ αὐξήσῃ τὰς ἀναφοράς τε, καὶ τὴν φαιδείαν τε, νὰ γίνῃ διὰ μέσων τῶν δυνατῶν ἐπιπέδων εἰς τὰς ἄλλας, νὰ φθάσῃ μὲ εἷς τοιοῦτον ἔσπευον εἰς κατὰσιν τε νὰ δὲχαισῇ καλλίτερα τὰς ἐπιθυμίας τε καὶ ἐκ ταύτης τῆς ποικιλότητος τῶν παθῶν, τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν μέσων, δι' ὧν νὰ τὰ δὲχαισῇσιν, προήλθον ἢ ποικιλότητος τῶν ἐθίμων, τῶν ὁποίων ἐξετάσαντες ἤδη τῶν ἀρχῶν, ἀφίνομεν νὰ ἐρδυνήσωμεν ἐν οικείῳ τόπῳ τῶν ἐσίων, ἢ τῶν δυνάμιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἀρχὴ τῶν Νόμων, ἔ τῶν περὶ τὰ ἔθιμα Διαταγμάτων.

Οἱ ἄνθρωποι ὄντες εἰς ἀρχῆς ἐλεύθεροι, καὶ κατὰ πάντα κίριοι ἑαυτῶν, ἔκαμναν χωρὶς καμμίαν συστολήν ἢ ἐμπόδιον ὅ,τι τὰς ἤρχετο εἰς τὸν νότον, καὶ ἐπέτρεπον αἱ δυνάμεις τῶν. Δὲν ἀργοπόρησαν ὅμως νὰ φανῶν αἱ ἐκ ταύτης τῆς ἀποθεοείσεως ἐλευθερίας ἀταξία.

Καθ' ἑαυτὸς αἰδαίνεται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τῶν νὰ μὴ βλαφθῇ· καὶ ὁπόταν ἢ μὲ τὰς δυνάμεις τε, ἢ μὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ φιλοπονίαν τε ἀπύκτισε κανένα παράγμα, αἰδαίνεται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα, ὅτι ἀπέ-

πρέπει νὰ τὸ ἔχη καὶ νὰ τὸ ἀπολαμβάνῃ αὐτὸς μόνος, καὶ ὅτι ὁὐκ πρέπει νὰ δευτείνεται καὶ εἰς ἄλλος νὰ μεθεξῆ ἀπ' αὐτὸ, χωρὶς τὴν συγκατάθεσίν τε. Ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα τὰ δικαιώματα, ὅπως καὶ εἴας αἰδιανέτο ὡς πρὸς ἑαυτὸν, ἐρεθίζόμενος ἔπειτα ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν, ἢ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, ἦτον ἕτοιμος νὰ τὸ ἀφαιρῆ ὡς πρὸς ἄλλους.

Λοιπὸν αἱ ἀφαιρέσεις, αἱ βίαιαι, αἱ ἀρπαγαί, ὅπως ἐντεῦθεν προήρχοντο, ἔκαμαν τέλος πάντων τῆς ἀνθρώπου νὰ γνωρίσῃ, ὅτι τὸ ἀμοιβαῖον συμφέρον τῆς καθ' ἑαυτοῦ ἀπαιτῆσε, νὰ ἀφαιρῶσεν καθ' ἑαυτοῦ τὴν ὀλικὴν καὶ εἰρηνικὴν ἀπόλαυσιν τῆς δικαιοσύνης εἰς ἄλλους, δεῖ νὰ ἠμπορῆ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἡσυχίᾳ τὰ ἴδια τῆς καθ' ἑαυτοῦ.

Ἐκ τῆς προήλθον αἱ πρῶται συυθῆκαι, αἱ ὁποῖαι μάλιστα κατ' ἀρχὰς ἦτον δευτερότερον καὶ τὸ σιωπώμενον, ἀφ' ἧς ῥηταί, καὶ αἱ ὁποῖαι ἄλλο ὁὐκ περιεῖχον, ἀφ' ἧς ἐν γῆν νὰ μὴ ἔχη καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν νὰ βλάψῃ ἄλλον· καὶ νὰ μὴ ἠμπορῆ νὰ ἀρπάσῃ ἐκεῖνο, ὅπως ἀνήκει εἰς ἄλλον.

Ὀλίγη ὅμως χῆσιν καὶ ὠφέλειαν ἠδελαν ἔχη αὐται αἱ συυθῆκαι, ἀνίσως ὁὐκ καθίστατο καμμία ἐξουσία, ἔχουσα τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ τῆς ἀνθρώπου νὰ τὰς ἐκπληρῶσιν. Ἡ ἐξουσία αὕτη κατ' ἀρχὰς εἰδοῦτο ἀπὸ καθ' ἑαυτοῦ φαμίλιαν εἰς τὸν ἴδιον πατέρα, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν πατριάρχῳ τῆς φαμίλιας· καὶ ἡ ἰσχὺς πατρικῆς ἐξουσίας εἰς πολλὰ ἔδην διήρκεισε μετ' ὅλον τὸν ἀπύλυτον καὶ ἀδελφόμενον κράτος τῆς, καὶ μετ' ὃ κατέστη ἡ κοινὴ ἐξουσία. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Γαλλίᾳ ἦτον, καὶ τὸν Γογυέτ (Goguet ἐν τῇ ἀρχῇ νόμων, τεχνῶν, καὶ ὁπτημῶν Βιβλ. Α'.) ἀπὸλυτοὶ δεσπότες τῆς ἰδίων οἰκιῶν, ἔχοντες ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς τὰς γυναῖκας, τέκνα, καὶ σκλάβους μέγεις αὐτῆς ζωῆς καὶ θανάτου. Ἡ τιμωρία τῆς Θάμαρ δευτεῖσα ἀφ' ἧς περιεβῆ τῆς Γέδα (Γοιέτ. κεφαλ. ΑΗ.),

Α. Η.), ἀποδείχτει, ὅτι τῶν ἰδίαν ἐξουσίαν εἶχον τὸ ἀρχαῖον καὶ οἱ Ἑβραῖοι. Οὗ Ὀμηρος, καὶ ὁ Πλάτων μαρτυροῦσι καὶ αὐτοὶ ὅτι καὶ πρὸς τοὺς Ἕλλησι οἱ πατέρες εἶχον τῶν αὐτῶν δεσποτεῖαν ἐπὶ τὰ εἰς τὰ παῖδια των. Εἰς τῶν Κίτων καὶ τῶν σήμερον οἱ πατέρες κυβερνοῦν τῶν φαμίλιαν τους μὲν ἀπόλυτον ἐξουσίαν.

Ἡ μὲν βία καὶ ἀνάβασις τῆς δικαιοσύνης μεταξὺ τῆς ἐκ τῆς αὐτῆς φαμίλιας ἐμποδίσθη καὶ ἀνεσάλη ἰκανῶς μὲν τῶν τὸν ἥθλον· δὲν ἐμποδίσθη ὅμως ἀσάτως καὶ ἡ μεταξὺ τῆς ἐκ διαφορετικῶν φαμιλιῶν· ἐπειδὴ εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις αἱ ἀρπαγαὶ καὶ ἀδικίαι τῶν ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον, μὲν τὸ γὰρ μὴ ἐλέγχοντο ἀπὸ κανόνων κοινῶν διατητῶν, ἔκαμναν γὰρ γίνεται καθ' ἑκάστην εἰς τὰς διαφορὰς τῶν κείνων καὶ κεινόμενος, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν, κερτῆς ἑαυτῶν· καὶ ἐκ τῶν εἶναι εὐκολον γὰρ καταλάβωμεν πόσον ἀδελφότητες ἔπρεπε γὰρ ἀποβαίνων μὲν τῶν τὸν ἥθλον καὶ αἱ ἀπαιτήσεις καὶ αἱ ἐκδικήσεις.

Διὰ γὰρ ἐμποδίσαν λοιπὸν τὰς ὑπερβολὰς, ἀρχισαν οἱ πατέρες, ἢ οἱ συγγενεῖς ἑκατέρων τῶν μερῶν γὰρ ἐμβαίνων εἰς τὸ μέσον διὰ γὰρ καταλλάττων, καὶ τελειόνων τὰς φιλονεικίας. Ἀλλὰ καὶ τῶν μὴτε τὰ δικαιοσύνη τῶν καθ' ἑκάστην ἐμπέδονε, μὴτε πῶποτε ἦτον ἵκανόν γὰρ φέρη εἰς πέρας τὰς διχονοίας· πολλάκις μάλιστα σιωπέβαιον, ὥστε αἱ τῶν καὶ μέρος εἶδες γὰρ γίνωνται κοινὰ εἰς ὅλας τὰς συγγενεῖς, τὰς φίλους, καὶ τὰς πλησίον. Εἶδον λοιπὸν, ὅτι ἦτον ἀνάγκη γὰρ διορίσαν μίαν κοινὴν δικάσιον, τῶν ὁποῖαν γὰρ τῶν γνωρίζων ὅλοι ὡς τοιαύτως, καὶ εἰς τῶν κείσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς ὁποῖας γὰρ ὑπόκειται καθ' ἑκάστην· καὶ μὲν τῶν τὸν ἥθλον κατέστη ἡ κοινὴ ἐξουσία.

Ἡ ἐξουσία αὐτὴ εἰς μερικὰς τῶν εἰδῶν εἰς ἑκάστην μόνον, εἰς ἄλλας εἰς τὰς ἀρίστας, εἴτ' ἐν κοινῶν τῶν ὅλων τῶν δήμου· εἰς ἄλλας τῶν ἐκράσιον ὅλων ὁ δήμου· καὶ ἐντέθεν ἀνέκυψαν τὰ τρία εἶδη τῆς δικαιοσύνης.

κήσεως, τὸ μοναρχικὸν δηλαδὴ, τὸ ἀριστοκρατικὸν, καὶ τὸ δημοκρατικόν.

Εἰς τὰ παλαιότερα ἔθνη ἢ μοναρχικὴ διοικήσεις κατέστη πρώτη. Ἡ Ῥώμη, καὶ αἱ Ἀσύριοι εἶχον βασιλεῖς πρὸ τῆς νῦν ἔχον ὑπάτους (κοισόλους) καὶ ἄρχοντας. Οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἀσύριοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἰνδοὶ, οἱ Κινέζοι ὑπέκειντο παντοτε εἰς Μονάρχας.

Καὶ εἶναι εὐκόλον, λέγει (αὐτόθι) ὁ Γουζέτ, νὰ καταλάβωμεν τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ἰδέα τῆς μοναρχικῆς διοικήσεως ἔπεσε πρώτη εἰς τὴν ἀνθρώπιαν τῆς ἀνθρώπων· ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ἦτον δεινότερον νὰ σοχαθῆν οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ ὑπακύνοντο εἰς ἓνα μόνον ἀρχηγόν, ὡσαύτως εἰς πολλὰς, καὶ πρῶτον μᾶλλον, καθ' ὅσον εἰς τὸ εἶναι ἡδὴ ἀποδείχθη τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν· δεύτερον δὲ εἶναι φυσικὸν ὅτι εἰς κάθε κοινωνίαν δέσκειτο πάντας, ὅς τις νὰ διέφερον ἀπὸ τῆς λοιπῆς κατὰ τι ξεχωριστὸν προτέρημα. Λοιπὸν τὸ εἶναι ἔπρεπε νὰ τὴν προξενήσῃ καὶ κάποια ὑπεροχὴ ἐπάνω εἰς τῆς λοιπῆς, τὸ εἶναι ἓνα εἶδος ἐξουσίας, ἢ ὁποία ἐβεβαιώθη ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐθελοσίου ὑποταγῆς. Οἱ Νεμβρόδ, λέγει ἡ Γένεσις (Κεφ. Ι'), πρῶτος μὲν τὸν καταλυσμὸν ἔγινε δυνατὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κατέστησαν εἰς Βαβυλῶνα τὴν πρῶτην Μοναρχίαν· ἐπειδὴ ἦτον, λέγει, ἰσχυρότατος κυνηγός· προτέρημα ἀξιολογώτατον εἰς ἐκείνας τῆς καιρῆς, καθ' ὅς ἡ γῆ ἔστα πλήρης δρυμόνων, καὶ ἀγρίων θηρίων, τὰ ὁποία ἐπολλαπλασιάθησαν πολλὰ ὀλίγωρα μέσα εἰς αὐτὰς τῆς λόγους, ἠνάγκαζε τῆς ἀνθρώπους νὰ δέσκωνται πάντοτε εἰς φύλαξιν, διὰ νὰ μὴ τῆς καταξώγαν. Καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ Ἰσοραὶ ὡς θηριοκτόνας προηγουμένως μᾶς ἀποδείχθησαν τῆς πρῶτης Ἡρώας.

Προσεθεῖδω τέτις καὶ ὅτι μὲν τὸ νὰ εἶχον ἐκεῖνοι οἱ ἀρχαῖοι ὄχλοι συχνὰς πολέμους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οἱ πόλεμοι διὰ νὰ λάβαν καλὴν ἐκβασιν ἐχρειάζοντο ἀρχηγόν τῆς στρατιᾶτος· ἐκεῖνος λοιπὸν ὅπως ἐκ-

λέγετο εἰς τὸτο ἔν καιρῷ πολέμῳ, συνηθίζοντας ἀνεπαίδητως τὰς ἄλλας, νὰ δέχονται καὶ τὰ ἀκολοῦθον τὰς προσαγάς τε καὶ μὴ ταῦτα, ἔφθασον εἰς πολλὰς τῶν νὰ κατασάθῃ δεσπότης παντοτινός· ἕταις δὲ Ρωμύλος γρόμμος δὲ τὴν ἀνδρίαν καὶ τὸν Πύργον ἀρχηγὸς μιᾶς μοίρας φυγάδων, κατέστη ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων.

Κατ' ἀρχὰς φαίνεται ὅτι οἱ βασιλεῖς ἐγίνοντο κατ' ἐκλογὴν· ὁ δὲ ἀπέρασεν ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ εἰς τὰ ὄσπρωτα μέρη ἐγίναν καὶ κληρονομίαν. Αἱ παρὰ τὰς ἀγαθίας, τὰ φρονήματα, ὅπῃ οἱ γονεῖς ἐπέπνεον εἰς τὰς υἱάς, αἱ διδασκαλίαι, ὅπῃ τὰς ἐδίδον, ἡ κοινωσία, ὅπῃ ἐλάμβανον εἰς τὴν διοίκησιν ζώντων τῶν πατέρων, ἡ ἐπιμέλεια τῶν λαῶν, ὅπῃ ἀποκτεῖσαν, εἶναι τὰ αἴτια, δὲ τὰ ὅποια ἐπροτιμῶντο πρὸ πάντων ἄλλων οἱ υἱοὶ, ἀποθανόντων τῶν βασιλέων. Εἰς ἄλλα μέρη πάλιν αἱ ἴδιαι αὐτῶν ἀρεταί, ἡ ἀνδραγαθία των, ἡ ὑπεροχὴ τῶν φατεριῶν τὰς ἑκατέρω ὑπερέτερες τῶν ἀντιποικιμῶν τῆς βασιλικῆς ἀξίας. Αἱ διχόνοιαι τέλος πάντων, αἱ συγχύσεις, οἱ ἐμφύλιον πόλεμοι, ὅπῃ συνέβαινον εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων βασιλέων, ἐγίναν αἰτία εἰς ἄλλας τῶν νὰ κατασάθῃσιν τὴν βασιλείαν κληρονομικῶν, δὲ νὰ προλάβῃσιν τὰ εἰρημῶν ὀλέθρια ἀτοπήματα. Τοιαῦτα φαίνονται ὄσπρωτα τοῖς ἀρχαιοτέροις ἔθνεσι τὰ βασίλεια. Οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀσύριοι, οἱ Πέρσαι, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Ἰνδοὶ, οἱ Κινέζοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Ἑλλήνες, οἱ Λατῖνοι μᾶς δίδουν ὄσπρωτα ἀρχαιότατα τῆς κληρονομικῆς Μοναρχίας.

Κατ' ἀρχὰς ὅμως τὰ βασίλεια ἦτον ἐσπρωτάτα· καθε πόλις, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν καθε κώμη εἶχε τὸν βασιλέα της. Εἰς τὰς χρόνας τῶν Ἀβραὰμ ἦτον πρώτη βασίλεια εἰς μόνον τὴν κοιλίαν τῶν Σοδόμων (Γενεσι. Κεφ. ΙΔ'). ἐκεῖνα, ὅπου κατεπολέμησεν Ἰησοῦς ὁ τῶν Ναυῆ, ἦτον ἕως τελευτῶντα (Ἰησοῦς τῶν Ναυῆ Κεφ. ΙΒ'). Κάποια μέρη τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας, καὶ

ἢ τῆς Ἀμερικῆς ἀφασαίνεν καὶ τὴν σήμερον μίαν εἰκόνα ἐκείνων τῆς ἀρχαίων καιρῶν· ἐπεὶ εἰς μίαν μικρὰν ἔκτασιν γῆς συλλατῆτις πλήθος δεσποτῆς, καὶ κάθε μικρὰ χώρα (ἐπαρχία) ἔχει τὴν ἐδικότης.

Εἰς κάθε τόπον σχεδὸν ἢ δημοκρατικὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ διοίκησις κατέσθη μὴ τὴν μοναρχικῶν, καὶ ἢ μεταβολὴ ἔλαβε πάντοτε τὴν ἀρχικὴν δόξιν ἀποστασίας. Οὕτω κατέστη εἰς τὰς παλαιὰς καιροὺς ἢ δημοκρατία τῆς Ἀθηνῶν, καὶ τῆς Ρώμης· ἔτι εἰς τὰς μεταχρυσῆρας ἢ Ἀριστοκρατία τῆς Ἑνετῆς, τῆς Ἑλβετίων, καὶ τῆς Οὐλανδῶν, καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἢ τῆς ἠνωμένων ἐπαρχιῶν τῆς ἀρκτῶας Ἀμερικῆς.

Ἀφ' ἧς κατέστησαν ἔτι τὰς δικησεις, ἀρχισαν νὰ καθιστῶσι καὶ τὰς νόμους. Μέχρι πολλῶν ὅμως χρόνων τὰς ρητὰς νόμους, οἱ ὅποιοι ἀκόμη ἔλειπον, τὰς ἀνεπλήρουσι οἱ σιωπῶμενοι, ταῦτον εἰπεῖν τὰ ἔθνη. Τὰ ἔθνη τῆς Δικίας δὲν εἶχον κανὴνα κώδικα νόμων, ἀλλ' ἐδιοικῶντο ἀπλῶς ἔτι κατὰ τὰ ἔθιμα. Εἰς τὰς Ἰνδίας ἀπὸ χρόνους ἀμνημονώτους ὅλα ἐπεσηρίζοντο ἐπάνω εἰς τὰ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν ἀφασαμπόμην ἔθιμα. Τὸ ἴδιον ἀκολοθεῖται εἰς τὰ ἀξιοθέτερα μέρη τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἀκολουθεῖ καὶ τὴν σήμερον εἰς πολλὰ τῆς αὐτῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τῆς Ἀσίας.

Τὰ δὲ ἔθνη ταῦτα μὲν τὸ νὰ ἦεν εἰς πολλὰς τόπους θεμελιωμένα ἐπάνω εἰς παχυλὰς καὶ ἀπειροκάλας φρολήφεις καὶ βδελυρὰς δεισιδαιμονίας, ἦτον καὶ βάρβαρα καὶ ἀπαύθραπα. Οἱ Σάρδοι ἐπέμεινον ἔργον ἀσεβείας νὰ φονεύεν τὰς πατέρας των καθὼς ἐφθάναν εἰς τὸν ἐξηκοστὸν χρόνον τῆς ἡλικίας των. Οἱ Σάρδοι νὰ τὰς φονεύεν, ἀφ' ἧς τὰς ἐκτυπῶσαν πρότερον μὲν μάστιγας. Οἱ Γάλλοι νὰ φονεύεν τὰς δέλφους καὶ πελάτας τὰς πλέον ἀγαπητὰς τῆς ὑποδνηκόντων δεσποτῆς. Αἱ γυναῖκες τῆς Ἰνδῶν νὰ ρίπτονται εἰς τὰς πυρὰς, ἐν αἷς ἐκαίοντο τὰ σώματα τῆς ἀνδρῶν τὰς ἀποθανόντων. Οἱ Γάλλοι καὶ Γερμανοὶ νὰ ἐξολοθίζον

γεν τὰς Θεὰς θυσιάζοντες τὰς αἰχμαλώτους· οἱ Πέρσαι νὰ θάπτονται ζῶντες· οἱ Ταῦροι νὰ θυσιάζον τὰς ξένων· οἱ Φοίνικες νὰ θυσιάζον τὰ ἀπὸ εὐχρῶν βρέφη· οἱ Μιγχελιανοὶ νὰ θάπτων ζῶντα τὰ ἑαυτῶν παιδιά· οἱ Καραΐβοι νὰ τὰ παχύνον, ἢ νὰ τὰ φάγῃ (Στελλίνιος, ἐν τῷ πρῶτῳ ἀρχῆς ἢ προόδου τῆς Ἡθῶν Κεφ. Α'. Ἀειθμ. 13.).

Χωρὶς τῶν, ἢ νομοθεσία θεμελιωμένη εἰς μόνον τὰ ἔθιμα, ἦτον πολλὰ ἀπροσδιόριστος. Αἱ καταχρήσεις λοιπὸν, ὅπως ἐκ τῆς προήρχοντο, ἠνάγκασαν τὰς ἀνθρώπους νὰ σοχαθῆν εἰς τὸ νὰ τὴν σπερώσων ἔτιωσ εἰπεῖν, ἢ νὰ τὴν προσδιορίσῃ καλλίτερα, καὶ νὰ συγκροτήσῃ εἴνα κώδικα τῶν νόμων. Μὲν ἔχοντες ὅμως εἰς τὰς ἀρχαίους χρόνους τὴν τέχνην τὴν γραφῆν, δὲν ἠμποροῦσαν οἱ Νομοθέται νὰ κάμνουν εἰς τὸ κοινὸν γνωστὰς τὰς ἐπιψηφίσεις των, καὶ νὰ τὰς ἀπαπέμψων εἰς τὰς μεταγενετέρας· ὅθεν ἡ ποίησις ἢ ἡ ὡδὴ ἀνεπλήρουσαν τότε τὴν ἑλλείψιν τῆς γραφῆς· διὰ τὴν δεικνύοντες εἰς ὅλα τὰ ἀρχαιότερα ἔθνη τὴν τέχνην τὴν σιχαργεῖν τὰς νόμους των, καὶ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἐπιθυμοῦσαν νὰ διατηρήσων, ἢ νὰ ἀπαπέμψων εἰς τὰς μεταγενετέρας τὴν μνήμην. Ὁ Ἀπόλλων κατὰ τινὰ ἀρχαιοτάτῃ ἀπόδοσιν ἐνομιζέτο ὡς εἴνας τῶν πρώτων Νομοθετῶν, καὶ ἐλέγετο ὅτι ἐδημοσίωσεν τὰς νόμους τῶν θεῶν τῶν φθόγγων τῆς λύρας τῆς. Οἱ πρώτοι νόμοι τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτον καὶ αὐτοὶ ἄλλο, εἰ μὴ εἴδος ἀσμάτων. Οἱ νόμοι τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Ἰσπανίας ἦτον ὁμοίως ἐμμέθετοι· καὶ οἱ Γερμανοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐθεωροῦσαν τὸν Τεῖσωνα ὡς πρῶτον Νομοθέτην τῆς, ἔλεγον ὅτι καὶ αὐτοὶ τὰς ἔλαβον παρ' αὐτῶν ἐμμέθετοι.

Οἱ νόμοι ἔτιωσ φέρειχον τὰς ποινὰς τὰς ὡρισμένας διὰ τὰ κυριώτερα ἀμαρτήματα, καὶ τὰ πρῶτα τὰς κυριώτερας ὑποθέσεις τῶν βίαιων ἀδικημάτων· ὅπερ ὅσον τὰ πρῶτα σοιχεῖα τῶν ἐγκληματικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν δικαιώματος.

Οὐ πρῶτος τιμωρητικὸς νόμος ἦτον ὁ τῆς ἀντιποδόσεως, τὸτ' ἔστιν ὁ διορίζων νὰ γίνεται εἰς τὸν κακὸν ἀνθρώπον ἐκεῖνο τὸ ἴδιον κακὸν, ὅπερ αὐτὸς ἠθέλε κάμῃ εἰς ἄλλον (1). Δὲν ἐφαρμόζει ὁμοίως ἔτις ὁ νόμος μῆτε εἰς ὅλα τὰ ἁμαρτήματα, μῆτε εἰς ὅλας τὰς ἀδικασίας. Ὅποιος ἠθέλε φονεῖσθαι, ἠμπορεῖσε νὰ υποχρεωθῇ νὰ χάσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ζωὴν. Ὅποιος ὁμοίως ἐκλεπτε παρ' ἄλλου κανεὶν ἄλλο πράγμα, τὸ ὁποῖον δὲν τὸ εἶχε πλέον, μῆτε ἄλλο ἰσάτιμον εἶχεν, αὐτὸς δὲν ἠμπορεῖσε νὰ υποχρεωθῇ νὰ τὸ ἀνταποδώσῃ, καὶ πολλῶν μᾶλλον νὰ προδέσῃ ἄλλο τόσον ἐκ τῶν ἰδίων τῶν. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἀντικαταστήσῃν ἄλλας τιμωρίας εἰς ταύτας τὰς ἀδικασίας· καὶ αὗται εἰς τὰς ἀρχαὶς ἦτον ἀυσηρόταται. Δράκων εἶας ἄπὸ τῶν πρῶτων Νομοθέτας τῶν Ἀθηνῶν ἐτιμωρεῖσε μετὰ δαίαντον κάθε ἀδικοῦ ἁμαρτήματος, δι' ὃ καὶ λέγεται ὅτι ἔγραψε τὰς νόμους τῶν μετὰ αἶμα. Οἱ νόμοι τῶν Μίνως Νομοθέτα τῆς Κρήτης, ἄπὸ τῶν ὁποίων ἔλαβεν ὁ Δράκων τὰς σφοδρότερας εἰς τὴν κομοθεσίαν τῶν, ἦτον σχεδὸν ὡσαύτως ἀυσηροί. Οἱ νόμοι τῶν δώδεκα πινάκων τῆς Ρώμης ἦτον παρομοίως πλήρεις ἀυσηροτάτης ποινῆς. Καὶ ὡσαύτως ταῖς ἀρχαίοις Γάλλοις ἡ κοινὴ τιμωρία τῶν ἁμαρτανόντων ἦτον νὰ καυθῶν ζῶντες εἰς τιμὴν τῶν Θεῶν τῶν.

Οἱ πολιτικοὶ νόμοι ἀφωρεῖσαν εἰς τὸ δικαίωμα τῆς κτήσεως, εἰς τὰς σιωθήκας, εἰς τὰ συνοικέσια, καὶ εἰς τὰς κληρονομίας. Εἰς τὰ πρῶτα ὁμοίως ἔθνη, τῶν ὁποίων ὁ βίος ἦτον κυνηγετικὸς, ἢ ποιμνικὸς, πολλὰ ὀλίγοι νόμοι τοιαύτης φύσεως ἦτον ἀναγκαῖοι. Ὀλίγα, ἢ σχεδὸν ἕδρα κτώμενοι, ἄπὸ τόπον εἰς τόπον πάν-

ΤΟΤΕ

(1) Εὐείσκομα τὸτον τὸν νόμον παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, παρὰ τοῖς Λωκροῖς, καὶ παρ' ἄλλοις τισί (Στελλίνος. Ἡθικ. Τομ. Γ').

τοτε πλανώμενοι, εδεδίξαν κοινωνίαν μόνιμον ἔχοντες, μόλις ἐχρειαζόντο κάποιαν σωθήκην, σωθήκην ἰσχυρότερην, ἢ ἡμετέραν, ἢ ἡμετέραν, καὶ θεμελιωμένην ἐπάνω εἰς τὰ ἔθιμα ἡμετέραν, ἢ ἡμετέραν νόμους καθεστώτας.

Ἡ πολιτικὴ Νομοθετικὴ οφείλει ἐν γὰρ ἡμετέραν ἡμετέραν ἀρχιτέκτονος εἰς τὴν Γεωργίαν. Διὰ τί οἱ Αἰγύπτιοι ἔλαβον εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀπὸ τὸν Οὐραίου καὶ τὴν Γεωργίαν, καὶ τὸς νόμους. Τὸ ἴδιον ἔλεγον καὶ οἱ Ἕλληες ἢ τῆς Δημῆρας, τὰ πρῶτα ἔθνη τῆς Ἰταλίας ἢ τῆς Κρόνης, οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς Γαλιῶν ἢ τῆς Αἰθιοπίας, οἱ Περσικοί, ἢ τῆς Μανκοπαρίας, οἱ Κινέζοι ἢ τῆς Ἰνδίας.

Εὐρεθείσης τῆς Γεωργίας ἀνεφύη ἡ χρεία νόμου, ὅς τις νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς καθ' ἑαυτὴν τὴν κυριότητα τῆς πεδίων, ὅπως ἤθελον ἐπιχειρῶν νὰ γεωργῇ, καὶ τῆς καρπῶν, ὅπως ἤθελε συλλάβῃ ἐκ τῶν. Ἀποθνήσκοντος τέως, καὶ καταλείποντος παιδία, ἢ συγγενεῖς, ἀπαιτεῖτο εἰς νόμος διὰ τὴν διανομίαν τῆς κληρονομίας τε. Διδέσης τῆς Γεωργίας περισσότερον ἀπὸ ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς διαφόρων τῶν μόνων γεωργῶν, καὶ ἐπιτελείσης ἄλλων πολλῶν νὰ ἀσχολῶνται εἰς εὐρεσιν καὶ τελειοποίησιν ἄλλων τεχνῶν, ἐχρειαζομένη ἄλλος νόμος εἰς κατάστασιν καὶ ἐγκαρδίωσιν τῶν τεχνῶν, καὶ εἰς ἀμοιβαίαν ἀνταλλαγὴν τῆς προϊόντων αὐτῶν τῶν τεχνῶν, μετὰ τῆς Γεωργίας. Ἐχρειαζομένη ἄλλοι νόμοι καὶ λόγον, ὅπως πληθυσμῶν τῆς οἰκιῶν εἰς εἰς καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἐγίναν αἱ πολιτεῖαι· εὐρημῶν τῆς νομισμάτων, ἠύξισον τὸ ἐμπόριον· ἐκτεινομένης τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς φιλοπονίας, εἰσήχθη, καὶ ἐπλεόνασεν ἡ ἀνομοιότης τῆς καταστάσεων, ἐπήγασεν ἡ πολυτέλεια κτ. ἔτω λοιπὸν καὶ διὰ ταῦτα διεμορφώθη καὶ ἠύξισε κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὁ κώδικς τῆς πολιτικῶν νόμων.

Ἀλλὰ μία κοινωνία δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἀδύνατον, ἀνάσσει εἰς καὶ τὰ ἔσω εἰς ἡσυχίαν, δὲν εἶναι

ναὶ ἀσφαλισμένη καὶ ἀπὸ τὰς ἑξωτερικὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἐπιβολὰς. Τὰ κακὰ, ὅπερ προήλθον ἀπὸ τῆς συνεχεῖς πολέμου, ἔκαμαν τὴν ἀνθρώπου νὰ καταλάβῃ ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ καταστήσῃ καὶ μεταξύ τῶν ἑσθέρων ἐπαρχιῶν καὶ τῶν ἑσθέρων βασιλείων ἀμοιβαίας συμμαχίας, ἵνα τῶν ὁποίων νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν τῆς καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐντεῦθεν προήλθον αἱ ἑσθέροι ὁμολογίαι καὶ συμμαχίαι τῆς εἰρήνης, τῆς ἐμπορίας, τῆς συμμαχίας, ἐπάνω εἰς τὰ ὅποια, καὶ ἐπάνω εἰς τὰς ἑσθέρων ἀρχὰς τῆς κοινῆς δικαιοσύνης, ἢ τὸ δικαίωμα τῶν ἑσθέρων.

Οἱ νόμοι σφαιρικοὶ ἀναμφιβόλως πολὺ τὸσον εἰς τὴν κοινὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπι μέρους ἀδαιμονίαν. Κακῶς ὅμως ἤθελαν ἀρκέσῃ αὐτοὶ καθ' ἑαυτὸς τὸσον εἰς τὸ ἑαυτὸ ὅσον καὶ εἰς τὸ ἄλλο· ἐπειδὴ εἶναι ἀπειρα σφάλματα, τὰ ὅποια οἱ νόμοι δὲν ἔμπορῶν νὰ τὰ διορθώσῃ (1)· ἀφίνω νὰ λέγω ὅτι αὐτοὶ δὲν ἔμπορῶν νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἀμάρτημα, ἐκτὸς εἰμὴ ἑσθέρων τῆς ἀπειλῆς τῶν ποινῶν, ὅποταν ἤθελε φανεραῖς καὶ ἀποδειχθῆ· ἀλλὰ πᾶσα ἀμαρτήματα δὲν μὲν κεκαλυμμένα, καὶ πᾶσι καὶ ἀφ' ἑ ἀνακαλυφθῶν, δὲν ἔμπορῶν νὰ ἀποδειχθῶν καθὼς πρέπει; Ἡ κοινὴ ἀσφάλεια ἀπαιτῶσε λοιπὸν νὰ εὐριθῆ κανὼν μέσον, τὸ ὅποιον νὰ προλαμβάνῃ, καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἀμάρτημα, ἀνασπῶντας ὑπορρίζον τὴν κακίαν, καὶ ἐμπνέωντας εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀξιώματα τῆς ἀληθινῆς τιμιότητος, καὶ πληροφορῶντας τὴν πόσον εἶναι ἀφέλιμον νὰ τὰ βάλῃ εἰς τὴν ἀρετήν. Εἰς

τὸ

(1) Δὲν εἶναι κανὼν νόμος, λέγει ὁ Δεκλός (Consideration sur les mœurs.) ἐναντίον εἰς τὴν ἀκαταξίαν καὶ ἀπιστίαν, καὶ εἰς πολλὰς πειρασμοὺς μήτε ἐναντίον εἰς τὴν ὑβρίαν, τὴν ἀπάτην, καὶ τὴν ἀδικίαν.

τῷτο λοιπὸν κατέστη ἢ τῷ ἠθῶν ἐπισήμη, τῷτ' ἔστιν ἢ
 ΗΘΙΚΗ.

Διὰ τῆς ἠθικῆς ἀναπληρόνεται καὶ εἴα ἄλλο ἐλάττωμα, ἐλάττωμα μέγιστον, τὸ ὁποῖον ὅμως οἱ νόμοι δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸ θεραπεύσων, ἢ νὰ τὸ διορθώσων. Διὰ τὴν αὐτοὶ ἀχολοῦνται τὸ χειρότερον, ἢ μάλλον εἰπεῖν κατὰ τὴν εἰσ μόνον τὰ ἀποφατικά χρέη, τῷτ' ἔστιν εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσων τὸ νὰ κάμῃ τις κακὸν εἰς ἄλλον. Τὰ δὲ καταφατικά χρέη, τῷτ' ἔστιν ἐκεῖνα, ὅπῃ προσάττων τὸν ἀνθρώπον νὰ ὠφελῇ ἄλλος, μόλις καὶ ἀκροθιγῶς τὰ ἐγγίζων οἱ νόμοι, καὶ μῆτε ἠμποροῦν νὰ ἐκτανθῶν πολλά εἰς τῷτο τὸ μέρος. Διὰ τὴν πῶς ἠμποροῦν νὰ ἀναγκάσων τὸν ἀνθρώπον νὰ ὠφελῇ ἄλλος; πῶς νὰ προσδιορίσων τὰς περιστάσεις ὅσας, εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλει τις νὰ εἶναι ὑπόχρεως εἰς τῷτο; πῶς νὰ ἀποδείξων πόσον ἐλλείπει εἰς τῷτο; καὶ πῶς νὰ τὸν τιμωρήσων δι' αὐτὸ τὸ ἔλλειμα; Τὸ νὰ ἐμπνέσῃ λοιπὸν εἰς τὸν ἀνθρώπον τὴν δικαιοσύνην ἀποταμιεύεται εἰς τὴν ἠθικῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποταμιεύεται προσέτι καὶ τὸ νὰ ἐμπνέσῃ τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν ἀποίαν.

Τὰ πρῶτα μέσα, ὅπῃ μετεχειρίθησαν οἱ Παλαιοὶ ὅρα νὰ ἐνσαλεύσων, ἔπως εἰπεῖν, εἰς τὰς ἀνθρώπους τὰς ἐπισημίας τῆς ἠθικῆς, ἦτον τὰ ἀποφθέγματα καὶ αἱ παροιμίαι· εἰς αὐτὰ ἀνθυπεβλήθησαν αἱ ἀλληγορίαι, αἱ ὁμοιώσεις, αἱ ἀποβολαὶ, καὶ οἱ μῦθοι, εἰς τὰς ὁποίας εὐδοκίμησε ὅρα πάντα εἰς τὰς Ἑλληνας ὁ Αἴσωπος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀπολλώνιος τὸν ἐφοροτιμῶσεν ἀπὸ ὅλης τῆς Ποιότητος (Φιλόστρατος ἐν βίῳ Ἀπολλωνίου Βιβλ. Ε'.)· καὶ ὁ Λύσιππος ἔδειξεν, ὅτι τὸν ἐφοροτιμῶσε καὶ ἀπὸ ὅλης τῆς ἀρχαίας Φιλοσοφίας, ἐπειδὴ τὴν εἰκόνα τὴν ἐταξεν εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἐπισημῶν Σοφῶν.

Ὁ πρῶτος ὅμως, ὅπῃ κατέστησεν ἐπισήμην τὴν ἠθικῆν ἐτάθη ὅρα τοῖς Ἑλλησιν ὁ Σωκράτης. Πόση ἦτην πορὸ τότε ἡ ἀσάφεια, ἡ ἀβεβαιότης, καὶ ἡ πλεγμα-

να τῆς τῶ τόσον ὠφελίμῃς μέρης τῆς Φιλοσοφίας συνάγεται ἱκανῶς, λέγει ὁ Π. Στελλίνιος (Ἀρχ. καὶ Προοδ. τῶ ἡθῶν Κεφ. Γ'.) ἐκ τῆς συγγραμμάτων τῶ Πλάτωνος. Διὰ τί πρὸ τῆς δυνῆτον ἀκόμι ὠρισμένον ποία ἦτον ἡ φύσις τῆς ἀρετῆς, ποῖοι οἱ χαρακτῆρες, δι' ὧν διακρίνεται ἀκριβῶς τὸ ἀδίκον ἀπὸ τὸ δίκαιον, ποῖαι εἶναι αἱ πρῶται καὶ ἀμετάθεπτοι ἀρχαὶ τῶ τιμῆς· ἀλλ' ἦτον ὅλα συγκεχυμῆνα καὶ τῶ βέλησιν καὶ φαντασίῃς τῶ καθ' ἑνός. Ὁ Σωκράτης (πλαττόμῃος) ὑποκρινόμενος ὅτι ἠθέλε να μάθῃ, πρὸ τῶ μηδέν ἀκριβῆς πρὸ τῶν εἰδότων, ὁμιλέωντων ὅμως μὲ πολὺν τύφον, τῆς ἡρώτα, τῆς ἐπαρόβαλε δυσκολίας, ἕως ὅτε τῆς λιῶγκαζε κατ' ὀλίγον ὀλίγον να ὁμολογῆν τῶ ἰδίαν αὐτῶ ἀλαζονίαν καὶ καφρότητα. Ἀφ' ἧ ἐσήκωσεν ἔγω τὰς παρολήψεις, καὶ ἀπέδειξε σαλδύοντα καὶ ἀβέβαια ὅλα ἐκεῖνα, ὅπῃ κακῶς ἐνομίζοντο παγιώτατα καὶ βεβαιότατα, ἔρριψε τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς ἀληθῆς ἡθικῆς, τὰ ὅποια τὰ ἐκαλλιέργησαν μὲ ταῦτα Ἐκνοφῶν, καὶ Πλάτων οἱ μαθηταί τε, καὶ μετερρύθμισεν εἰς τὸ βέλτιον Ἀριστοτέλης ὁ μαθητῆς τῶ Πλάτωνος.

Προτεθεισῶν τῶν τῶ εἰδήσεων, μέλλοντες ἤδη να παραματῶμεν ἰδιαίτερον πρὸ ἐκεῖνα, ὅπῃ συγκροτεῖ τὸν Ἐπιεικῆ Ἀνθρώπον, θέλομεν διαίρεσει τὸ Δύτερον τῶτο Μέρος εἰς ἄλλα δύο Τμήματα, τῶ ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον θέλει σρέφῃται πρὸ τὰ Καθῆκοντα, τὸ δὲ δεύτερον πρὸ τὰς Ἀρεταίς.